

Rationale van het funderend onderwijs

De rationale geeft een beschrijving van waartoe onderwijsactiviteiten in het funderend onderwijs dienen en fungeert als centraal ontwerpkader voor de ontwikkeling van het curriculum. De rationale vervult twee functies. Ten eerste geeft een rationale een argumentatiekader voor en richting aan keuzes die gemaakt worden binnen de bijstelling van het formele landelijke curriculum. Dit zorgt voor een brede benadering van onderwijs. Ten tweede biedt de rationale een praktisch kader voor brede vorming op basis van drie doeldomeinen.¹

De drie doeldomeinen als basis voor...

Het funderend onderwijs heeft een belangrijke functie in het toerusten van de nieuwe generatie voor de huidige en toekomstige samenleving. Het beoogt alle leerlingen, ongeacht hun potentie, interesse, ambitie of achtergrond, gelijke kansen te bieden om kennis, vaardigheden en houdingen te ontwikkelen en doelen te bereiken. Dit komt tot uitdrukking in drie doeldomeinen waarop het funderend onderwijs gericht is:

- *Kwalificatie*: het verwerven van kennis, vaardigheden en houdingen die leerlingen in staat stellen zich te ontwikkelen en een basis te verwerven voor vervolgstudie of beroep.
- *Socialisatie*: het oriënteren op verschillende culturen, praktijken en tradities (inclusief de verschillende waarden en normen die daarin een rol spelen) en het vermogen zich te verhouden tot de samenleving.
- *Persoonsvorming*: het ontwikkelen van een eigen positie en kritisch vermogen om als persoon verantwoordelijk in de wereld te staan.

In goed onderwijs zijn deze drie doeldomeinen onderling verbonden en altijd tegelijkertijd aan de orde. Op welke manieren binnen het funderend onderwijs hieraan invulling wordt gegeven, is mede afhankelijk van de tijdsgeschiedenis. Veranderingen in de tijdsgeschiedenis en ontwikkelingen in de samenleving bepalen de visie op wat een (toekomstige) samenleving nodig heeft. Dat maakt periodieke herijking van curriculum, zijn inhouden en doelen noodzakelijk.

...een breed en inclusief curriculum.

Een breed en inclusief curriculum is gericht op het ontwikkelen van kennis, vaardigheden en houdingen die bijdragen aan de drie doeldomeinen van het onderwijs. Deze kennis, vaardigheden en houdingen worden door middel van het formuleren van landelijke onderwijsdoelen – kerndoelen en eindtermen – als opdracht aan de school gegeven.

Hierbij gaat het om het *recht* van alle leerlingen – ongeacht hun achtergrond, identiteit of het mogelijke verloop van hun schoolloopbaan – om in aanraking te komen met een onderwijsaanbod dat hun eigen horizon overstijgt of waar ze van huis uit niet automatisch toegang toe hebben. Het gaat daarnaast over de *plicht* van het onderwijs om leerlingen in aanraking te brengen met thema's en vraagstukken waartoe zij zich moeten verhouden (zoals andere culturen, tradities en overtuigingen, maar bijvoorbeeld ook de beginselen van de democratische rechtsstaat). Ook is het van belang dat de onderwijsdoelen – in selectie van, interculturele perspectieven op en formulering van inhouden – recht doen aan de diversiteit aan identiteiten van de leerlingenpopulatie.

In de schoolloopbaan van leerlingen vindt een accentverschuiving plaats in het onderwijsaanbod van de leerling. Aan het begin van de schoolloopbaan ligt het accent relatief meer bij een overwegend algemeen vormende basis van kennis, vaardigheden en houdingen. Dit accent verschuift vervolgens naar onderwijs dat relatief meer gericht is op oriëntatie en verdieping/specialisatie. Om dit accent beter te duiden, zijn er in de bijlage enkele specifieke karakteristieken van schoolsoorten en leerwegen beschreven die als *aanvullend* kunnen worden gezien op de rationale.

¹ Het dient nader bepaald te worden of het hierbij behulpzaam is om de rationale een wettelijke status te geven.

Bijlage: Aanvullende karakteristieken sectoren, schoolsoorten en leerwegen

In alle sectoren, schoolsoorten en leerwegen is de huidige rationale (zoals hierboven beschreven) van toepassing. Dat betekent dat de curricula van álle sectoren, schoolsoorten en leerwegen kwalificerende, socialiserende en persoonsvormende elementen bevatten en breed, inclusief en samenhangend zijn. Tegelijkertijd kan het accent op de doeldomeinen verschillen tussen sectoren, en ook binnen sectoren tussen schoolsoorten en leerwegen. Om deze accentverschuiving inzichtelijk te maken, worden hieronder enkele karakteristieken van sectoren, schoolsoorten en leerwegen gegeven die *aanvullend* zijn op de huidige rationale.

Speciaal basisonderwijs (sbo)

Het speciaal basisonderwijs biedt onderwijs aan leerlingen met een relatief lichte ondersteuningsbehoefte. Deze leerlingen werken toe naar dezelfde landelijke curriculumdoelen als in het basisonderwijs, maar ze krijgen meer tijd en ondersteuning om hieraan te werken. Het speciaal basisonderwijs is er op gericht dat leerlingen succesvol doorstromen naar het (regulier) voortgezet onderwijs.

Speciaal onderwijs (so)

Het speciaal onderwijs is bestemd voor kinderen met een zwaardere ondersteuningsbehoefte. Binnen het so worden vier clusters onderscheiden: 1. blinde en slechthorende leerlingen, 2. dove, slechthorende kinderen en kinderen met een taal-spraakontwikkelingsstoornis, 3. Motorisch gehandicapte, verstandelijk beperkte en langdurig zieke kinderen en 4. kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

Het so heeft twee sets landelijke curriculumdoelen: een set voor moeilijk en normaal lerende leerlingen en een set voor zeer moeilijk lerende leerlingen en leerlingen met een ernstig meervoudige handicap (zml/mg). De moeilijk en normaal lerende leerlingen werken toe naar dezelfde landelijke curriculumdoelen als in het (speciaal) basisonderwijs. Ook zij krijgen meer tijd en ondersteuning om deze te behalen. De zml/mg-leerlingen werken toe naar de landelijke curriculumdoelen die specifiek voor hen zijn gesteld.

Het onderwijs voor beide groepen richt zich nadrukkelijk op de emotionele en de cognitieve ontwikkeling, op het ontwikkelen van creativiteit, het verwerven van kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden. Er is aanvullend aandacht voor leervoorwaardelijke (leergebiedoverstijgende) landelijke curriculumdoelen gericht op brede vorming. Voor zml/mg-leerlingen wordt aanvullend de nadruk gelegd op een realistisch toekomstperspectief.

Voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Deze vorm van onderwijs bereidt leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte voor op dagbesteding, de arbeidsmarkt of een vervolgopleiding. In het voortgezet speciaal onderwijs (vso) wordt rekening gehouden met het ontwikkelingsperspectief van leerlingen. Het vso kent drie uitstroomprofielen. Elk uitstroomprofiel heeft zijn eigen curriculum met in elk profiel aandacht voor de algemeen vormende vakken en leervoorwaardelijke (leergebiedoverstijgende) landelijke curriculumdoelen gericht op brede vorming. De curricula van de uitstroomprofielen verschillen van elkaar in het accent dat ligt op verschillende kennis en vaardigheden en de mate van kwalificatie:

- a) Uitstroomprofiel dagbesteding: gericht op zo veel mogelijk zelfredzaamheid en (arbeidsgerichte) dagactiviteiten.
- b) Uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht: gericht op beroeps- en arbeidsmarktvaardigheden voor een (aangepaste) baan in een (beschermde) loonvormende werkomgeving.
- c) Uitstroomprofiel vervolgonderwijs: gericht op het landelijke curriculum dat is vastgesteld voor het reguliere voortgezet onderwijs (zie hieronder).

Leerwegen en schoolsoorten bovenbouw regulier voortgezet onderwijs

De bovenbouw voortgezet onderwijs kent verschillende profielen (binnen het vmbo, havo en vwo) of uitstroomprofielen (binnen het pro). Ieder profiel heeft een gemeenschappelijk deel waarin kennis en vaardigheden aan bod komen die tot de basis voor alle leerlingen behoort. Daarnaast bevat de inrichting in profielen keuzedelen – waarin kennis en vaardigheden aan bod komen voor leerlingen die die specifieke profielen volgen – en vrije delen.

- *Praktijkonderwijs*. Het praktijkonderwijs bereidt leerlingen met een toelaatbaarheidsverklaring² in beginsel voor op de arbeidsmarkt, een mbo-1 vervolgopleiding of dagbesteding. In deze schoolsoort ligt het accent op het verwerven van praktische kennis en vaardigheden voor zelfredzaamheid in de maatschappij en de (beroeps)praktijk. In lijn hiermee sluit het curriculum van het praktijkonderwijs aan bij werkzaamheden van een reguliere baan. Er zijn geen landelijke curriculumdoelen, maar er wordt gestreefd naar zoveel mogelijk aansluiten bij de landelijke curriculumdoelen van de onderbouw van het reguliere voortgezet onderwijs.
- *Basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen*. Vmbo-bb bereidt leerlingen in beginsel voor op een mbo-2 opleiding en vmbo-kb op een mbo-3/4 opleiding. Dat vraagt om een oriënterende en voorbereidende basis gericht op het kunnen toepassen van kennis en vaardigheden in (beroeps)praktijken. Vmbo-bb/kb heeft een overwegend praktische insteek. Daar waar cognitieve beheersing gevraagd wordt, gelden andere landelijke curriculumdoelen binnen vmbo-bb en vmbo-kb. De benodigde kennis en vaardigheden kunnen complexer zijn binnen vmbo-kb dan binnen vmbo-bb.
- *Gemengde en theoretische leerwegen (de nieuwe leerweg)*.³ Deze bereidt leerlingen in beginsel voor op een mbo-3/4 opleiding en op het havo. De nieuwe leerweg heeft een overwegend theoretisch karakter met daarbij een praktische component. Dat laatste vraagt om een algemene kennisbasis die ontleend is aan zowel praktische als toegepaste contexten en het kunnen toepassen van vaardigheden in verschillende (beroeps)praktijken.
- *Havo*. Het havo bereidt in beginsel voor op het hbo en op het vwo. Dat vraagt om een kennisbasis die ontleend is aan zowel toegepaste als wetenschappelijke contexten en om het kunnen toepassen van die kennisbasis en vaardigheden in verschillende (beroeps)praktijken. Daar waar cognitieve beheersing gevraagd wordt, gelden andere landelijke curriculumdoelen binnen havo dan vwo en de nieuwe leerweg.
- *Vwo*. Het vwo bereidt in beginsel voor op wetenschappelijk vervolgonderwijs. Dat vraagt om een kennisbasis die ontleend is aan wetenschappelijke theorieën en het kunnen toepassen van pre-academische vaardigheden in wetenschappelijke contexten. Daar waar cognitieve beheersing gevraagd wordt, gelden dezelfde landelijke curriculumdoelen binnen atheneum en gymnasium. Binnen het gymnasium is er aandacht voor klassieke talen en culturen.

² Een toelaatbaarheidsverklaring wordt verleend aan leerlingen met 1) een IQ tussen 55 en 80 en 2) een leerachterstand van drie jaar of meer op twee van de volgende domeinen: inzichtelijk rekenen, begrijpend lezen, technisch lezen en spellen, waarvan één van de domeinen inzichtelijk rekenen of begrijpend lezen moet zijn.

³ Conform de ontwikkeling van de 'nieuwe' leerweg, waarbij de gemengde en theoretische leerweg worden samengevoegd en uitgebreid met praktijkgerichte examenprogramma's.